

tart a pályán 20–25 éve. Mindig csendben, szerényen végeztük a munkát. Erre szerződünk. Sajnáljuk a megfáradt embereket, akiknek mi vagyunk az utolsó lehetőség. Mi viszszük a kultúrát, nevelünk, biztatunk és ajánlunk, és mi hallgatjuk meg őket, miért tetszett, vagy nem az ajánlott olvasmány.

Tiszteljük *Bárd Annát*, mert ő volt az egyetlen, aki eljött Kaposvárra és találkozott a mi könyvtárosainkkal, meghallgatott bennünket és őket. Őszintén örültünk *Kósáné Kovács Magda* nyilatkozatának az *Élet és Irodalomban*,

és reménykedünk, hogy az igazát is és bennünket is meg tud védeni. Nekünk is *Seregi István* bölcsességére lenne szükségünk, hogy „megerben” tudjon bennünket tartani.

Végezetül lehet, hogy műveletlen vagyok, de nem tudom mi a „kétfedeles” könyvtár. Azt gondolom, nem vagyok egyedül, de bizonyos vagyok abban, hogy szerte az országban a szakszervezeti könyvtárosok egyetlen fedéllel is megelégednének.

Nagy Józsefné

Innováció és képzés – képzés és innováció

Papp István többrészes cikkét (*Könyvtáros*, 1988. 4–6. sz.) már régóta vártam. Nem mint-ha előre tudtam volna róla, csak a mind jobban fokozódó hiányérzetem miatt. Egyre inkább éreztem *Sallai István* hiányát (meg persze *Sebestyén Gézáét*, *Kovács Mátéét* s másokét), aki csodálatos érzékkel betöltötte a könyvtárügy, s azon belül a közművelődési könyvtárügy elő-rejelző meteorológusának szerepét. Különösen a közművelődési könyvtárügyben éreztem a hiányát annak az embernek, aki egyszerre volt képes jelezni a ma követelményét és azt, hogy mire kell felkészülni, és merre kell haladni. Az már karizmatikus egyéniségéből fakadt, hogy hittek is neki, el tudta fogadtatni véleményét.

A könyvtárak történetéből azt tanultam meg és azt igyekszem tanítványaimmal is elfogadtatni, hogy a (közmegegyezéssel) könyvtárnak nevezett intézmények egyik elidegeníthetetlen jellemzője a megújulási készség. Ez vonul végig több ezer éves történetén. Annak köszönheti fennmaradását, hogy mindig képes volt a változó körülményekhez és az egyes korszakok újabb és újabb kihívásaihoz alkalmazkodni. Amióta pedig a közművelődési könyvtárak színre léptek, mint a társadalmi-politikai progresszióhoz kötődő könyvtárak, a legérzékenyebbek (kell, hogy legyenek) a változást sürgető körülményekre. Ezért értem meg *Papp István* címadását, azt, hogy írásában miért foglalkozik elsősorban és erőteljesebben a közművelődési könyvtárak megújulási kérdéseivel és területeivel. Ámbár számomra gyakran fölös-

legesnek tűnik a közművelődési jelző, hiszen tanulmányának számos olyan mozzanata van, amelyek nem egyetlen könyvtártípusra vonatkozik, sőt – megkockáztatom – helyenként talán nem is elsősorban közművelődési könyvtárról van szó, nem rájuk kellene gondolni. Ezért a továbbiakban a magam részéről a megújulás igényét az egész könyvtárügyre értem, így kezelem.

Ez a terjedelmes esszé ugyanis előhívja, pontosabban megerősíti azt az érzésemet, véleményemet, hogy mintha a könyvtárügy egésze még nem vette volna észre a mintegy másfél éve az országban zajló, és remélhetőleg gyökeresen újat hozó mozgásokat. A könyvtárak évek óta sebeik nyalogatásával vannak elfoglalva. (Persze sietek leszögezni, hogy az összes probléma számbavételét nem *Papp Istvántól* várom, hiszen ő egyféle nézőpontból és gondolatmenetben megkísérelte számba venni a változásért kiáltó tennivalókat. Igaztalan lenne rajta számon kérni a kimaradtakat.) Természetesen szerintem sem vitás, hogy súlyos gondot okoznak a bérkérdések, a beszerzési nehézségek, a technikai eszközök terén mutatkozó lemaradás stb. Ezek valóban fennállnak, valóban súlyosak. De nemcsak a könyvtárügyre jellemzőek, hanem az élet valamennyi területére! Miért gondoljuk és várjuk hát, hogy éppen ez a terület kapja meg először a kormányzati segítséget? Különösen akkor, ha a progresszív vonulatok számára sem tudjuk megmutatni részvételi készségünket, bizonyítani a könyv-

tarak és szolgáltatásaik nélkülözhetetlenségét. Szerintem legalább ilyen fontosak és tettért kiáltanak olyan gondok és feladatok is, amelyeket helyettünk aligha végez el más. Csak néhány példát! Egyre fogynak a felkészült és a mindenkori igényeknek megfelelő szakemberek, az ügyért felelősséget érző, lelkesen és áldozatokat hozóan tevékenykedő, a könyvtárlátogatót nem boltos vagy hivatalnok módjára fogadók. Olyanok, akik képesek a lehetséges technikát és a rendszert működtetni. Évtizedek óta szervezetlen és fölösleges párhuzamoságoktól terhelt ez az igazán nem is létező rendszer, és a megoldást sürgető írárok sorra visszhangtalanok. Több évtizede nem sikerül megszabadulni a megalomániás politika által létrehozott, könyvtárnak nevezett „valamiktól”, a tényleg szükséges néhány száztól, esetleg ezertől pedig megkövetelni, hogy valóban könyvtárként és a szakirodalmi információ szolgáltatójaként működjenek. A sor – sajnos – igen hosszú!

Papp István írása legfőbb eredményének azt tekinthetnénk, ha ki-ki saját területét gondolná végig, s a maga helyén érezné feladatának a tennivalók elvégzését. Persze az sem lenne baj, ha végre alapos vitával konszenzusra lehetne jutni a „merre” és „hogyan” kérdéseiben, s azután mindenki aszerint cselekedne is!

Ki a hibás?

Igazi témámat ez a mondat (vád?) hívta elő: „A könyvtárosképzés sem tett meg mindent annak érdekében, hogy jövőorientált szemlélettel bocsássa ki hallgatóit (talán még a különféle továbbképző tanfolyamok segítettek tőlük telhetően ezen a hiányosságon), bár azt is el kell ismerni, hogy a képzés és továbbképzés az alapvető személyiségjegyeken aligha tud változtatni...” (204. l.). Meglehet, ez is, mint minden idézet, torzít és önkényes. A három ponttal azt is jelezni akartam, hogy a szerzőnek van még mondanivalója a szubjektív, emberi tényezőről. Egyet is értek azzal, hogy ez a téma akár külön tanulmányt érdemelne, s a magyar könyvtárügyben mindig meghatározó személyi tényezővel érdemes lenne külön foglalkozni. Nem tudom viszont elfogadni azt az ellentétet, hogy a nappali és levelező hallgatók introvertáltak, és a „kívülről” jöttek a kreatívok (noha bizonyos számos példa elsorolható, de mindkét irányban!), de most ennek megvitatásától tekintsünk el. Sőt azt ajánlom, nagy-

vonalúan hagyjuk figyelmen kívül azt a kimondatlan, de elég egyoldalúan sugallt megjegyzést is, mely szerint a képző intézmények konzervatívok, míg (a „talán” szócskával enyhítve ugyan) a KMK továbbképző tanfolyamai innovatívok. Ássuk el végre és végérvényesen a csatabárdot, szüntessük meg a mesterségesen konstruált szembenállást, ami senkinek sem használ. Ne próbáljuk sem magunkkal, sem másokkal elhithetni, hogy minden rosszért, hibáért a képzés a felelős, a főhivatású oktató megatalkodottan konzervatív, míg a továbbképzés előadója az ideális, jövőbelátó és innovatív. Inkább azt próbáljuk egy kicsit körüljárni, mi a szerepe a képzésnek az innovációban, mennyiben feladata és mennyiben teljesítheti az alapképzés az új iránti fogékonyságra, pontosabban a könyvtárral szembeni társadalmi megrendelésre érzékeny, a nálunk fejlettebb országok mozgási irányait követni képes szakemberek felkészítését? Az alapképzés feladata-e ez, s nem inkább azé a továbbképzésé, amelyik természetes módon egy-egy szakterületen képes nyomon követni az újat, a megújulást? Vajon nem arról van-e szó, hogy főleg a nappali tagozatos alapképzés, az alapok lerakására és a pályakezdetés valóságára, valamint az annyira vegyes képet mutató mára készíthető föl? Míg a továbbképzés, még az ún. felújító célzatú is, eleve célorientált, sőt igen gyakran azért szervezik, hogy valamely területen a megújítást alapozza meg, ahhoz adjon szellemi municiót, készséget és gyakorlati háttérrel. A néhol szándékosan sarkított kérdéssor folytatható, aktuális is, hiszen a felsőfokú szakképzés megint abban a helyzetben van, hogy a képzés programját ismételtlen át- és újragondolja. (Persze arra én sem vállalkozom, hogy minden feltett és fel nem tett kérdésre, a képzés minden dilemmájára válaszoljak!)

A mindig veszélyes általánosítás helyett célszerű a téma tárgyalását konkrétá tenni. Ezért a továbbiakban a Szombathelyen folyó képzésnek ebből a szempontból történő áttekintésére vállalkozom. (Feltehetően jó néhány vonás érvényes a többi képző helyre is.)

Megfelelő fogódzónak kínálkozik *Paul Kaegbein* kölni professzornak (akinek az IFLA-ban végzett tevékenysége révén igen jó és friss áttekintése van a könyvtárosképzés nemzetközi helyzetéről és tendenciáiról) néhány megjegyzését felidézni abból az előadásból, melyet 1987 augusztus végén a szombathelyi képzés 25. évfordulója alkalmából tartott konferencián mondott el (s amely a nyomdai gondok

miatt legalábbis ennek az írásnak készültekor még nem került magyarul a nyilvánosság elé). Kaegbein egyrészt abból indult ki, hogy a világ könyvtárügyében három területen szembetűnő a változás: 1. az új (nem könyvjellegű) dokumentumok könyvtári beáramlása, térnyerése; 2. a számítógépes munkamódszerek alkalmazása, melyek egy sor, korábban ismeretlen vezetési problémát vetettek fel és 3. a könyvtárak erőteljesebben hangsúlyozott információs feladata terén, aminek következtében viszont bővült a könyvtárak közötti együttműködés; újfajta könyvtári szervezetek, rendszerek, hálózatok alakultak ki. Másrészt azt hangsúlyozta, hogy az új jelenségek gyors kifejlődése és változásai a képzést is relativává tették. Korábban abból lehetett kiindulni, hogy a szakképzés képes megtanítani a későbbi tevékenység alapvető ismereteit, olyanokat, melyek egy egész életen át alkalmazhatók lesznek. Most nem ez a helyzet. A végzett hallgatóknak pályafutásuk során követniük kell az új fejleményeket és a szükséges ismereteket menet közben kell elsajátítaniuk. Éppen ezért a képzés struktúráját úgy kell kialakítani, tartalmát úgy kell közvetíteni, hogy a képzés ne a rohamosan fejlődő gyakorlat mögött kullogjon, hanem jelezze a várható fejlődést is. Végül (ennek megfelelően) nő a továbbképzés szerepe, s ma már nem a képzés fakultatív kiegészítése, hanem annak szükséges, szerves és integráns tényezője; és ilyenformán a kettőt nem egymástól függetlenül, hanem együtt kell(ene) tervezni és szervezni.

Az utolsó másfél évtized Szombathelyen

Várjunk a következtetések levonásával, s nézzük, mi történt az utóbbi másfél évtizedben Szombathelyen. (Az egyszerűség kedvéért most hagyjuk figyelmen kívül az oktatás személyi és tárgyi feltételeit, s tekintsük ugyanúgy adottnak, mint azt, hogy a hallgatókat, nappaliakat és levelezőket egyaránt, abból a közegből és olyan felkészültséggel és készségekkel, személyiségjegyekkel lehet felvenni, amilyeneket a jelentkezettek, a magyar közoktatás és a kontraszelekció kínálnak. S tegyük hozzá: az előbbi körülmények figyelembevételével mérlegeljünk; egyszer és mindenkorra végérvényesen tisztázzuk, hogy – enyhén szólva – értelmetlen világszínvonalú „kimenetet” várni távolról sem ilyen „bemenet” meg felsőoktatási felvételi módszerek,

feltételek mellett. Ez persze megint nem csak a könyvtárosképzésre vonatkozik!)

1972-ben meglehetősen gyorsan készült el a főiskolai tanterv, de a korábbinál jobb volt abban a célkitűzésben, hogy a magyar könyvtárügy igényeinek megfelelően, nem csak a közművelődési, hanem valamennyi könyvtár-típusra igyekezett mindinkább tekintettel lenni. Tartalmilag például a korábbi könyvismeretet könyvtári tájékoztatásra változtatta, a katalógizálást a könyv és folyóirat mellett a többi dokumentumtípusra is kiterjesztette, bevezette többek között a könyvtári technikát (egyelőre persze szerény tartalommal!), a kommunikációs, olvasásszociológiai, -pszichológiai és -pedagógiai ismeretek oktatását. Magyar-könyvtár, matematika-könyvtár szakpárokkal indultunk, ezeket 1977-től történelemmel, 1982-ben orosz szakpárokkal egészítettük ki. (Sőt 1985-től van egy szlovén-könyvtár szakosunk is; viszont két-két éven át hiába próbálkoztunk technika-, majd fizika-könyvtár szakkal, nem voltak jelentkezők; 1988-ban végre levelezőn sikerült minimális létszámmal a technika szakpárosítást elindítani, paradox módon könyvtárosok nélkül, minthogy nekik nem sikerült kellően felkészülniük, s nem szereztek elegendő pontot a felvételin!)

Szinte a tanszékké minősítéssel egyidejűleg felismertük azt a lehetőséget, mely a tanár- és könyvtárosképzés, valamint a gyakorlóiskola és könyvtára együtteséből adódik, s megfelelő keretet és körülményeket teremtett olyan kísérlet és kutatás indítására, mely időszerű volt. 1975-ben hozzáláttunk egy mindmáig folyó munkához, mely egyfelől az olvasásnak és a könyvtárnak az oktató-nevelő munka folyamatába való aktív bekapcsolására, a „többkönyves oktatásra”, másfelől az iskolai könyvtárnak médiatári irányban történő elmozdítására irányult. Ez utóbbi témával akkor foglalkoztunk, amikor a hazai gyakorlat elutasító volt, mi viszont egy 1976-os NSZK-beli tanulmányút tapasztalatai és a külföldi szakirodalom áttanulmányozása nyomán intézkedési terv kidolgozásával járultunk hozzá az elhelyezési gondok miatt ugyan területileg megosztott főiskolai könyvtár médiatárrá fejlesztéséhez. Hallgatóink egy része a tudományos diákkörben és szakdolgozatokkal a munkába is bekapcsolódott, de ezt látták a többiek is, őket is a szaporodó tapasztalatok birtokában oktattuk, majd ilyen speciális kollégiumokat indítottunk.

Sajnos Magyarországon a könyvtáros tanszékek igen kis mértékben kutatóhelyek – szá-

mos, elsősorban nyugati vagy konkrétan USA-beli tanszéktől eltérően. Többnyire csak egy-egy oktató személyes ambíciója vagy megbízás alapján foglalkozik gyakorlati problémák megoldásával. Azért ilyen példánk is van. 1983/84-ben kollégánk – korábbi gyakorló könyvtárosi múltja révén predesztinálva erre – az MKE számára az óvodások könyvtárhasználatra való előkészítését vizsgálta, s a tapasztalatokat nemcsak publikálta, továbbképzéseken adta elő, hanem természetesen oktató munkájában is hasznosítani tudta. Ugyanez mondható el a pedagógusképző főiskolák könyvtárainak helyzetfelméréséről, a lehetséges továbbképzés irányairól, amit az OKT számára készítettünk.

Hogy milyen fontos és hasznos, ha az oktatók „belelátnak” a gyakorlat mozgásirányaiba, arra az alábbi példa szolgálhat. Akkor még mint OKT tag, 1983 végén arról a szándékról értesültem, hogy a megyei könyvtárakat Commodore 64-es számítógéphez juttatják. Kivételesen szerencsés módon heteken belül sikerült a tanszék számára ilyen gépet szerezni, azonnal bekapcsoltuk az oktatásba, néhány könyvtári területre gyakorló programot fejlesztettünk ki, tudományos diákköri dolgozatok készültek, sőt az oktatás segítésére ugyancsak használjuk. Tudjuk, hogy nem ez a csúc, de ebből, meg a veszprémi egyetemi könyvtár kivételes rugalmassága és segítőkészsége révén fejlődött ki az a gyakorlatunk, hogy érdeklődő hallgatóink, egyelőre kisebb csoportokban és tanszéki előkészítéssel, két napos online információkereső folyamaton vesznek részt Veszprémben. A téma azóta a könyvtár és a tanszék együttműködésével az Országos Tudományos Kutatási Alap pályázatán támogatást kapott, az érdeklő könyvtárosok és oktatók 1987 februárjában egyhetes karlsruhei tanfolyamon bővítették ismereteiket, írásos és videoanyagok készültek, melyek már valamennyi hallgató oktatását is segíthetik.

A gyakorlat megismertetése

Az élő gyakorlattal minden hallgatót igyekszünk megismertetni. Még a népművelőkönyvtár szak idején, 1970-től alakult ki az a módszer, hogy szorgalmi időben Vas megye közművelődési könyvtárait keresték fel a hallgatók hetente egy-egy napon. 1981-től ez a kör kiterjed Győr-Sopron, Veszprém és Zala megyékre, s nemcsak közművelődési, de szak- és

felsőoktatási könyvtárakra is, s minden félévben folyamatosan egy-egy hetet tölt minden hallgató valamelyik könyvtárban. A négyhetes nyári gyakorlaton viszont már – elvileg – az ország arra alkalmas összes könyvtára gyakorlóhely, a VIII. félév elején szintén széles körből kerülnek ki a kéthetes gyakorlat színhelyeül iskolai és gyermekkönyvtárak.

A gyakorlati étellel való kapcsolatot és elsősorban az újdonságok, új törekvések megmutatását szolgálja félévenként két-három vendégelőadó meghívása. Névsoruk hosszú listát töltene meg, noha vannak „visszajárók” is.

Többször tartunk és tartatunk tanítási órát Szombathely valamelyik könyvtárában, a tájékoztatói szemináriumok minden nap 8-tól 10 óráig elfoglalják a főiskolai könyvtár olvasótermet. 1983-ban egy közeli szakközépiskola könyvtárában zajlottak a katalogizálási szemináriumok, segítve egyúttal a könyvtár feltárásának munkálatait is. A régi mellett 1978/79-től, vagyis jóval előbb, mint bevezetésre került, oktattuk az új bibliográfiai szabványt: előbb speciális kollégium keretében, majd egy év múlva – a hivatalos tanterv megváltoztatása nélkül – ez lett a tananyag, és a régít már csak összehasonlításként ismertettük meg. Friss újat akarásunkból lett is gond elég! Hiszen jócskán megelőztük a gyakorlatot, s a gyakorlóhelyül felkeresett könyvtárak nagy többségében még sokáig abba a helyzetbe kerültek hallgatóink, hogy amit tanultak, azt nem gyakorolhatták, amit gyakoroltattak velük, azt meg alig ismerték. Ugyanigy jártunk a tartalmi feltárásban a nem ETO alapú tananyaggal: nem találtunk elérhető közelben olyan könyvtárakat, ahol hallgatóink a modern információkereső nyelvekkel, legalább egynek-egynek az alkalmazásával találkozhattak volna.

Amikor megjelentek a szakrésztleges, majd pedig a hármas tagolású könyvtárral kapcsolatos első híradások, amikor (főleg az FSZEK-ban folyó) hazai próbálkozások, kísérletek elkezdődtek, azonnal, sőt több tantárgy keretében is a tananyagba emeltük ezt a témakört. Tudományos diákkörünk tanulmányutat szervezett ilyen könyvtárakba, egyik tagja intenzíven foglalkozik ezzel a témával. Hasonlókat írhatok le a közművelődési és/vagy iskolai könyvtárakat szolgáló ellátórendszerekről: ezekről is készültek szakdolgozatok. (Ebben az is inspirált, hogy a velünk gyakorlati kapcsolatban álló könyvtáraktól és a KMK-tól 1979/80-ban szakdolgozati témajavaslatokat kérve, ilyen témákkal is találkoztunk.)

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a közhasznú információs szolgálat megszervezésében a közművelődési könyvtárakra háruló feladatokat és ezek tartalmi-módszertani-szervezési vonatkozásait már akkor oktattuk, amikor itthon még próbálkozások is alig voltak; tanítványokat tudunk megnevezni, akik a munkábaállás után lelkes és buzgó híveivé váltak ennek a szolgáltatásnak, s ahol a környezet fogadóképes volt, vagy azzá tudták tenni, csinálják is. Egyáltalán a tájékoztatást az ezen a téren úttörő angolszász szellemben és módszerekkel oktatjuk immár másfél évtizede, alkalmazva a különféle szerepjátékokat, helyzetgyakorlatokat, felhasználva a főiskola átlagot meghaladó oktatástechnológiai készültségét. Videofelvételeket készítettünk, programozott tájékoztatási feladatgyűjteményt szerkesztett már 1979-ben egyik kollégánk. Diasorozatok készültek számos területen, többek között az SSCI-ről, (Social Science Citation Index), ha már pénzünk nincs a megvásárlására. Sokrétűen alkalmazzuk a modern oktatástechnikai és -technológiai formákat és módszereket, eszközöket, s nemcsak a tájékoztatásban, de a bibliográfiai leírás, az osztályozás, az olvasáspszichológiai, -pedagógiai vagy a könyvtárszervezési ismeretek elsajátíttatásában is.

A könyvtárosképzés módszertana

A könyvtárosképzés módszertanának kidolgozatlanágát, oktatástechnológiájának hiányosságait elég korán felismertük, s ezért igyekeztünk minél jobban tájékozódni a külföldi szakirodalomban, a megfelelő tanulságokat levonni. Sokat lendített kollégánk egyéves, Gombocz-ösztöndíjas kenti tanulmányútja, ahol ezt a témát tanulmányozta (doktori disszertációjának témája is ez lett), munkája a többi kollégára is jótékony, inspiráló hatással volt. Bizonyíték erre a – főleg a *Könyvtári Figyelőben* – megjelent számos oktatásmódszertani publikációnk, az OOK kiadásában megjelent szoftverjegyzék, vagy a már említett 1987. évi nyári konferencián előadottak. Így nem túlzás azt állítani, hogy akár egy önálló oktatásmódszertani kötetet megtöltenének kollégáim írásai.

Joggal állíthatom, állandóan napirenden tartottuk a tanterv korrekcióját, és nem csak a központilag előírt vagy lehetővé tett alkalmazásokat használtuk fel, hanem az egyes tárgyak tartalmát és módszereit is folyamatosan frissít-

jük. Megkockáztatom, hogy nincs egyetlen tantárgy és nincs olyan két év, amikor – bármilyen kis mértékben is – ne változtattunk volna a tartalmon, a módszereken vagy mindkettőn. Kétségtől a legnagyobb változást az 1984-ben bevezetett és most is, de ez évben utoljára érvényes tanterv hozta. Mivel a könyvtári szakajtóban (a *Könyvtárosban* az előkészületekről, a *Könyvtári Figyelőben* az eredményről) részletesen beszámoltam, most csak arra hadd utaljak, hogy a korábbi egy (heti egyórás) speciális kollégium helyett ma már két (két-két órás) kollégiumot kell választania minden hallgatónak. Ilyenformán évente nyolc-tíz témát kell meghirdetnünk nappali, levelező és kiegészítő tagozatos hallgatóinknak, s ezek meglehetősen széles tematikai skálán helyezkednek el: a régi kiadványok kezelésétől a könyvtári propagandán és kiadványszerkesztésen, zenei könyvtárosi munkán át (ezt az ének-zene tanszékkal közösen tartjuk!) az iskolai médiatárak szervezéséig, a számítógép könyvtári alkalmazásáig (ez meg a matematika tanszékkal közös) és az idegennyelvű (angol és német) speciális kollégiumokig. Sajnos a pénzügyi (a felsőoktatás helyzetére oly jellemző módon) gátol annak az eredeti szándékunknak megvalósításában, hogy ezeket elsősorban külső oktatóként specialistákkal tartassuk, s ezért egyelőre döntő többségében önellátásra kényszerültünk.

Gondolom, itt az ideje, hogy a felsorolást azzal hagyjam abba, hogy bár – mi tagadás – a végeredmény jóleső érzéssel tölt el, nem dicsekvésnek szántam. Utólag persze az is kiderült, hogy a már említett tantervi munkálatokhoz is hasznosnak bizonyult helyzetünknek ebből a szempontból való áttekintése. Nem törekedhettem teljességre, s egyáltalán nem szólhattam arról, hogy a felsoroltak mellett és a látványosnak tűnő mozzanatokon túl, legalább ilyen fontosnak érzem az egyes tanórákon érvényesülő spontán vagy tudatos utalásokat a könyvtárügyben zajló új vagy olyan jelenségekre, melyek igényelnék a megújulást, a változást. Egyáltalán annak a szellemnek a meghonosítására való törekvést, amely aztán gyakran az általános és középiskolában érvényesülő konzervatív szellem hatására ütközik szinte leküzdhetetlen akadályokba, például hogy hallgatóink mindig tegyék föl a kérdést: mi van, jól van-e; úgy van-e jól, ahogy van; vagy miként lehetne másképpen, talán jobban? Nem tanultak meg kérdezni, vagy azt, hogy önálló következtetéseket vonjanak le a tényekből és jelenségekből. Aztán jó lenne, ahol csak

lehet, a kész receptek helyett alternatívákat oktatni, megmutatva, hogy mely körülmények között milyen megoldások lehetnek; egy bizonyos megoldásnak melyek az előnyei, hátrányai vagy buktatói. Ez persze nem mindig sikerül, s ennek gyakran az is akadálya, hogy az oktatók nehezen követik az állandóan változó gyakorlatot. Nem akarok panaszkodni, hiszen magam és kollégáim azért eljutottunk külföldre (persze nem annyit mint a más országokbeliek), több fontos hazai és nemzetközi konferencia résztvevői lehettünk, kollégáim (sokszor csak tájékozódás céljából) részt vesznek a KMK továbbképzésein stb. Mégis hiányosnak érzem tájékozottságunkat: csak néhány könyvtár küldi meg rendszeresen kiadványait (pedig több mint egy évtizede kértem levélben, s talán pénzügyi akadálya sem lenne, hogy kötelezpéldány-hely legyünk); másfél évtizede kérem, hogy a különböző konferenciákon, KMK-rendezvényeken, igazgatói tanácskozásokon hadd kaphassunk rendszeres megfigyelői státust, magunk döntve el, hogy ki vesz részt, sőt egyáltalában részt akarunk-e venni (magam rendkívül nagy hasznát vettem, de az egész tanszék haszonélvezője volt annak a négy évnek, amikor az Országos Könyvtárügyi Tanács tagja voltam, és első kézből értesülhettem a könyvtárügy mozgásairól; de ugyanezt mondhatom újabban az OPKM mellett működő Iskolai Könyvtári Kollégiumról [*Könyvtáros*, 1988/11. sz. – a szerk.], ahol ál-

landó meghívott vagyok, vagy hogy néhányszor a főiskolai könyvtárvezetők tanácskozásán ott lehettem); jó lenne továbbá, ha nemcsak a kiérlelt és publikált írásokat olvashatnánk, hanem a munkaanyagokhoz is hozzájuthatnánk (talán rábízható az oktatóra, hogy felmérje mi és mikor oktatható), sőt elkészítésükben közreműködők lennének azok, akik arra alkalmasaknak találtak. Egyszóval: mi közvetlenebb résztvevői szeretnénk és akarunk lenni a magyar könyvtárügy élő gyakorlatának, talán megújulásának, mert bár döntő többségünk inkább több, mint kevesebb praxissal a háta mögött lett (*Szentmihályi János* szellemes és finom disztinkciójával) oktató könyvtáros, de az attól való elszakadás veszélye nap mint nap fenyeget. (Legalábbis a szükségesnél nagyobb elszakadás, hiszen egyfajta rálátás és elfogulatlanság érdekében ez bizonyos mértékig szükséges és hasznos is lehet, elkerülendő a praktizizmust!)

Egyik kollégánk régi álma (lehet, hogy a többi is, csak nem vallják be!), hogy az országot járva, szeretne minél több nálunk végzettré találni, mert így talán az a szellem is tettenérhető lesz, amit a képzés során igyekeztünk bennük elhinteni, elültetni. (Ha ebben némi hiúság van, azért elnézést, de mi is gyarló emberek vagyunk, meg pedagógusok is annyira, hogy szeretnénk munkánk eredményét érzékelni!) Jó érzés tapasztalni, hogy egyre több helyen ott vannak végzetjeink, de hogy ez kitapintható-e, abban már bizonytalan vagyok, hiszen ehhez markáns egyéniségek, de mindenképpen fogadókészség is kell a környezet részéről. Ezzel azt akarom mondani, hogy nem elég a képzés, de a továbbképzés sem, ha nincs fogadókészség az innovációra, sőt ebben az esetben biztos, hogy a régi, megkövesedett gyakorlat él tovább (s az új szakember, a más akará kolléga megy máshová, mint a mesében, szerencsét próbálni!).

A leírtakkal nem azt akartam állítani, hogy a képzés, pontosabban mi, Szombathelyen megtettünk mindent, s azt sem, hogy mindenben a legkorszerűbbet oktatjuk, de örök dilemmánk, hogy a valóságra és a valóságnak, vagy a legkorszerűbbnek ítéltet oktassuk-e, s az eredmény örökös kompromisszum. Biztosan számos hibánk és hiányosságunk van. Azt azonban állítom, hogy nem a képzés a főbűnös, vagy még inkább azt vallom, hogy minden tényezőnek a magáét kell vállalnia, s azt szá-

monkérni tőle. Ahhoz azonban, hogy a képzés megtegye a magáét, szerintem egyszerre kell önmagának is innovatívnak lennie, meg az is elengedhetetlen, hogy benne éljen a hazai és külföldi mozgásirányokban, innovációs törek-

vésekben. Ezért adtam hozzászólásomnak a játékosnak tűnő, de nem öncélú címet: innováció és képzés – képzés és innováció.

Dr. Tóth Gyula

Gondolatok a képzésről, avagy az Aslib–IMCB távoktatási programja

Válságban a felsőoktatás – halljuk nap mint nap. A pénzügyi és szervezeti keretek megújításával együtt a tantervek megújításának is sorra kell kerülnie a könyvtári szakterületen is.

Az elektronizáció korában miben van hiány hazánkban? Mindenki kapásból azt válaszolná, hogy számítógépben, esetleg a számítógéppel már rendelkezők azt, hogy könyvtári szoftverekben. Ezzel szemben azt olvasom a *Számítástechnika-Computerworld* című lapban, hogy a számítógépes szakemberekben, mégpedig minden szinten. Hogyan áll ezzel a könyvtáros szakma? A kérdéssel akkor szembesülhetnénk igazából (és jönnénk zavarba), ha valamilyen csoda folytán a könyvtárakat elárasztanák számítógépekkel. Fel vagyunk mi erre készülve? Az ilyen irányú szakemberképzés egyik formájáról – az ELTE könyvtári tanszéken kétévkenként induló informatikus képzésről – kritikus véleményt hallottam nemrégiben. A hallgatók legtöbbször, akik már egy diploma birtokában felnőttként vállalták a munka melletti tanulást (tehát aligha vádolhatók azal, hogy csak a papír kedvéért ülnek iskola-padba), csalódottan tapasztalják, hogy a képzés nem azt nyújtja számukra, amit vártak, vagyis a gyakorlatban valóban hasznosítható ismereteket. Úgy tűnik, mintha azt tanítanák nekik, amihez szakembert kapnak (ez persze bizonyára szorosan összefügg az oktatók megfizethetlenségével), és nem azt, amire valóban szükségük van a munkájukhoz. Továbblépési lehetőséget e téren a távoktatásban látok, amiben nem is kellene szakmánknak vállalnia az úttörő szerepet, mert ez a módszer idehaza is zöld utat kapott. A távoktatás módját hasonlóan képzelem el, mint ahogyan az Nagy-Britanniában, az információs menedzserképzés terén folyik. A szakképzett oktatók képes-

ségeit országos méretekben ki lehetne használni, például magnókazettákra felvett oktatási anyagok (előadások) készítésére, konzultációk levezetésére stb.

Az Aslib (Association for Information Management) és az IMCB (International Management Centres Buckingham) által közösen

